

IM 44 (1-4) 2013.
RECENZIJJE

sl.1. Tonko Maroević, *O naivi i autsajderskoj umjetnosti / Kritike, eseji i studije, 1968. - 2012.*

UVODNO SLOVO NA PROMOCIJI KNJIGE TONKA MAROEVIĆA *O NAIVI I AUTSAJDESKOJ UMJETNOSTI*

VLADIMIR CRNKOVIĆ □ Hrvatski muzej naivne umjetnosti, Zagreb

Ocupili smo se u prigodi promocije desetog sveska biblioteke *Hrvatska likovna kritika* - knjige Tonka Maroevića *O naivi i autsajderskoj umjetnosti / Kritike, eseji i studije 1968. - 2012.* Taj višestruko talentirani autor - književnik, pjesnik i esejist, književni i likovni kritičar, povjesničar umjetnosti, monografist i antologičar, prevoditelj, urednik i komentator brojnih izdanja, doktor znanosti i dugogodišnji znanstveni savjetnik zagrebačkog Instituta za povijest umjetnosti, danas emeritus, u više prigoda izvanredni i gostujući nastavnik na sveučilištima u Zagrebu, Dubrovniku, Milanu, Trstu i Podgorici, te redoviti član Razreda za književnost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti - u svojoj je bogatoj, raznovrsnoj, dugovječnoj i cijenjenoj spisateljskoj i javnoj djelatnosti interpretirao, valorizirao i približavao brojne opuse s područja naive te autsajderske umjetnosti. Duljim ili kraćim tekstovima u više je prigoda popratio stvaralaštvo Ivana Lackovića i Ivana Rabuzina, pripadnika naive, te Jakova Bratanića i Hrvoja Šercara, s područja autsajderske umjetnosti. Pritom često bijaše jedan od ponajboljih i najobuhvatnijih tumača tih opusa. Jednako je tako pratio - iako rjeđe i samo s ponekim prilogom - djelovanje i umjetničku fortun u niza drugih slikara i kipara sa spomenutih područja, ponajprije hrvatskih autora - Petra Smajića, Drage Juraka, fra Ambroza Testena, Dragice Lončarić, Josipa Generalića, Matije Skurjenija, Krešimira Trumbetaša, Nade Švegović Budaj, Ivana Večenaja, Eugena Buktenice, Dragutina Trumbetaša, Mije Kovačića itd. O tim je majstorima potpisao nekoliko esejističkih zapisa u monografijama, niz predgovora u katalozima samostalnih izložaba, uvodne tekstove za grafičke mape, predgovore ili pogovore u bibliofilskim knjigama, kao i brojne recenzije, kritike i prikaze o izložbama ili raznim izdavačkim projektima. Iako se Maroević naivom i autsajderskom umjetnošću nije bavio sustavno, on je svagda meritorno raspravljao i raspravlja o svim aspektima tih fenomena - od geneze do stilsko-morfoloških, tematskih, ikonoloških ili poetičkih značajki - kao što je i suvereno vrednovao i vrednuje pojedina izdvojena stvaralaštva. Ukratko, poimanje hrvatske naive i autsajderskog stvaralaštva bez njegovih prinosa bilo bi nemjerljivo siromašnije.

Ova je knjiga objavljena kao deseti svezak u biblioteci *Hrvatska likovna kritika*. U svibnju 1994. promovirali smo prvu knjigu iz tog niza - likovne kronike, feljtone i zapise Ive Hergešića. Krajem 1995. objavljene su dvije knjige studija, eseja, kritika i zapisa Miće Bašičevića, a godine 2001. dvije knjige Josipa Depola pod nazivom *Studije i eseji, kritike i zapisi, polemike / O naivi, naivima i srodnim pojavama*. Potom su uslijedile dvije moje knjige studija, eseja i zapisa, objavljene 2002., a 2008. svjetlo dana ugledaše dvije knjige Vladimira Malekovića pod naslovom *O izvornoj ili naivnoj umjetnosti / Kritike, eseji, zapisi i polemike*. Ovoj, desetoj, Maroevićevoj knjizi u potpunosti je izmijenjen dizajn i ona je cijela otisnuta u koloru - čime je bitno obogaćen njezin vizualni dojam.

U dosad realiziranim projektima te biblioteke vidljivo je da smo se odlučili za prikupljanje nastojanja i rezultata naše likovne kritike, esejistike i publicistike te stručnih rasprava i studija s težištem na interpretaciji suvremene umjetnosti - od početka 20. stoljeća do danas. Prikupljanje građe slijedilo je tematske, problemske i kronološke kriterije. Pritom smo se usredotočili na prezentiranje kritičara i esteta koji su svojim priložima, interpretacijama, analizama i vrednovanjem obilježili pojedine epohe, smjerove ili fenomene umjetničkoga govora. Svaku knjigu popratili smo primjerenim komentarom, iscrpnom bio-bibliografijom te nizom reprodukcija kojima smo ostvarili širu antologiju naše - kao i strane - umjetnosti. Zamišljeno je da biblioteka pokriva široko područje interesa, u njoj ponovno objavljujemo teško dostupne tekstove razasute po mnogobrojnim starim (i stranim) časopisima, revijama, novinama, zaboravljenim katalozima, knjigama itd.

Citirao sam detaljnije ovih nekoliko podataka jer su to programske teze koje smo kolega Maroević i ja zajednički formulirali prije dvadeset godina, kada je objavljena prva knjiga iz te biblioteke, zapisi Ive Hergešića. Tom bi nizu valjalo pribrojiti i knjigu Grge Gamulina *Prema teoriji naivne umjetnosti*, što bijaše planirana za objavljivanje u navedenoj biblioteci 1999. godine, ali je realizirana izvan nje.

U svih dvadeset godina Tonko Maroević bijaše angažiran oko svih spomenutih izdanja kao (su)urednik, recenzent i promotor.

Kako od 2001. godine biblioteku *Hrvatska likovna kritika* izdaje Hrvatski muzej naivne umjetnosti, jasno da su zaredale knjige isključivo s područja naive i srodnih pojava samouke umjetnosti. Iako je time njezin sadržaj i program znatno sužen, nadam se da ni u jednoj prigodi nismo iznevjerili inicijalne visoke i najviše kriterije koje smo si kao urednici sami zadali. Vjerujem da i ovo najnovije izdanje jasno svjedoči o tomu.

Knjiga Tonka Maroevića *O naivi i autsajderskoj umjetnosti* osmišljena je i realizirana ponajprije iz dvije stručne pobude. Prvo, riječ je o nizu tekstova koji imaju iznimnu vrijednost i stoga su zaslužili biti iznova objavljeni, izdvojeno

ukoričeni. I drugo, to je projekt važan za daljnje razumijevanje, valorizaciju i promociju umjetnosti i umjetnika koji su njime obuhvaćeni, što znači da je od iznimne važnosti i za Muzej naive. Pritom se nadam da se brojne teze iz mojih pogovornih marginalija mogu primijeniti i na niz ostalih Maroevićevih projekata s područja likovnih umjetnosti, što znači da su istodobno i jedan od mogućih uvoda u svekoliku djelatnost toga priznatog povjesničara umjetnosti, likovnog kritičara i teoretičara te iznimnoga kulturnog poslenika.

Ova je knjiga, međutim, i znak zahvalnosti kolegi Maroeviću za sve što je za Hrvatski muzej naivne umjetnosti dosada činio i što još uvijek čini. Osim toga, to je i moj osobni znak zahvalnosti autoru za sve što nas je u životu zbližilo, za našu zajedničku fascinaciju umjetnošću te za povremenu suradnju što nepomučeno traje desetljećima. Nisam od onih povjesničara umjetnosti i likovnih kritičara koji mogu - i žele - pisati i raspravljati o svemu. Osobno se angažiram samo kada sam istinski motiviran, a to neprijeporno bijaše ovaj projekt: između Maroevićevih i mojih prosudbi naše likovne umjetnosti brojne su, naime, podudarnosti. Pritom, ova je knjiga još jedan *hommage* našim zajedničkim nastavnicima i učiteljima - Maroevićevim i mojim - Hergešiću i Gamulinu, kao i starijim kolegama - Bašičeviću, Depolu i Malekoviću. Nadam se - i vjerujem - kako bi s ovim sveskom biblioteka *Hrvatska likovna kritika* mogla nastaviti svoju stručnu, kulturnu i obrazovnu djelatnost još djelotvornije i učinkovitije nego dosad. U Hrvatskome muzeju naivne umjetnosti već su skupljeni i popisani tekstovi Borisa Kelemena o naivi, koje treba još dopuniti, srediti i komentirati, te koji čekaju objavljivanje. Jednako tako, pripremamo objaviti tekst Grge Gamulina *Naivni slikari Hlebinske škole*, opsežnu i iznimnu studiju što je objavljena kao monografija na talijanskome, francuskome i njemačkome, ali ne i hrvatskom jeziku. Tekst je prepisan iz hrvatskog izvornika i čeka daljnju obradu.

Primljeno: 9. travnja 2014.